

KOMMENTAR/INDONESIEN

Den vingliga vägen
mot demokrati

Tiden går fort i Indonesien. För bara två år sedan satte Asienkrisen stopp för den demokratiska utvecklingen och jubelkören tystnade. Väst lika handfallet som den förtryckta oppositionen var svag. Men ett halvår senare såg i stället studenterna till att Suharto blev avsatt och att de flesta enades om att demokrati var den enda lösningen. Militären försvades. Maktmonopolen skakades. Vanligt folk krävde röst- och rättarting. Vid valet i juni föddes världens tredje största demokrati. Men nu är festen över och dagen efter är redan här.

Suhartos "new order" har ersatts av nye presidenten Gus Durs "pact order". Folket proteströstade och vann valet, men eliten kohandlade och vann presidentmakten. Alla de viktiga grupperna - inklusive militären, gamla regeringspartiet Golkar och de konservativa muslimerna - är med i den nya regeringen. De genuina demokraterna är oftast marginaliserade eller har frött fram för sina privata projekt i civilsamhället. Så vem har tid och lust att utveckla den politiska demokratin? Även väst tappade geisten när valet var över.

Gus Dur är förvisso den charmige och liberala muslim världen behöver. Men även om han, säger folk, inte är galen i kvinnor som Sukarno, galen i pengar som Suharto eller komplett galen som Habibie, gör han i stället alla galna med sina nyckfulla utspel. Så nu ses inte demokratin som en lösning. Nu oroar sig eliten i stället för hur man ska hålla ihop landet om Aceh får fria tyglar, betala alla skulderna om provinserna får del av inkomsterna, och hålla folks vrede tillbaka när subventionerna dras in. Nye civile försvarsministern Sudarsono ber till och med om fördubblad budget för att militären inte ska lägga sig i politik och ekonomi och hotar med en kupp om inte politikerna kan skapa en "hälsosam och stark" politisk atmosfär. Så medan medierna varnar för sammanbrott, och grannländerna har mardrömmar om båtflyktingar och pirater, aktar sig omvärlden för att "provocera" militären med att påtala deras brott mot mänskliga rättigheter.

Detta är förstas en sakligt felaktig position. Nu indikerar t ex pinsamt nog samma nationella kommission för mänskliga rättigheter som väst för några månader sedan höll för okritisk, att militären är så politiskt, ekonomiskt och organisatoriskt försvagad att inga eftergifter är nödvändiga. Men framför allt är positionen ett politiskt haveri. Tesen att stabilitet inte kan upprätthållas med demokratiska medel grundas på västs gamla motiv för att stödja Suharto: att demokrati är omöjlig innan elitstyrd ekonomisk och social utveckling skapat en stark medelklass med ett starkt civilt samhälle. Inte ens 30 år av sådan modernisering hjälpte. Demokratin växte inte fram förrän projektet havererade.

Så vill vi lära av historien får vi inse att dagens grundbult inte är frånvaron av statlig kontroll, utan bristen på demokratiska institutioner och folks möjlighet att använda dem. Och då är det första problemet att de gamla krafterna fått ny legitimitet. Golkar repar sig snabbt. Studenternas upptäckt av den förfalskade historien har inte lett till nya läroplaner och kulturell omdaning. Eliten undviker den uppgörelse med decennier av statligt våld som kunde ge folk mod att bygga demokrati och återge landet dess resning. Korruption förtalas och decentralisering beröms, men det finns ingen politik för att främja de sociala och politiska rörelser som kunde driva fram ett rättssamhälle och motverka lokala bos-sar. Det andra problemet är att det bara finns en politisk pakt bland eliten, ingen social pakt med folket. Därmed saknas förutsättningar att hantera sociala och ekonomiska motsättningar genom att t ex förhandla fram avtal mellan stat, arbete och kapital i stället för att slåss på gatorna. Arbetsmarknadsdepartementet saknar fortfarande prioritet och kontrolleras av Golkar. Socialdepartementet har lagts ner med hänvisning till distrikten, som saknar administration, och det civila samhället, som mest består av religiösa grupper vilka bekämpar varandra och som folk nu blir än mer beroende av.

Det tredje problemet är att både unitarister som hyllar nationalismen och federalister som kallar Indonesien en kolonial konstruktion tycks tro att landet faller samman utan hård central kontroll. Ingen besinnar att Indonesien växte fram ur den antikoloniala kampen för frihet och demokrati. Ingen noterar att dagens problem beror på att demokratin kördes över från 1959 och framåt. Och ingen diskuterar om inte problemen och kraven på lokal nivå löses bättre genom att återvända till demokratitanken i det ursprungliga nationella projektet än till despotisk modernism i Jakarta eller rivaliserande etniska och religiösa gemenskaper i provinserna.

Det måste bli slut på vacklandet mellan tesen att elitistisk utveckling är enda vägen till demokrati och idén om att snabbdemokratisering är möjlig via västerländsk export av mänskliga rättigheter, frivilliga organisationer och fria vall. Den första vägen ändrar i diktatur och den andra räcker inte. Den historiska kompromissen vore i stället om vi kunde använda den senare till att skapa de förutsättningar för demokratisk utveckling som den förra misslyckats med.

OLLE TÖRNQUIST